

Ymam Agzamy kim öldürdi?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ymam Agzamy kim öldürdi? YMAM AGZAMY KIM ÖLDÜRDI?



Ady Nygman...

Nygman (Numan) – göwräni janlandyran gan diýmek.

Sabit ibn Zutanyň ogly... Künýesi Ebu Hanypa. Ýagny, «Hak dine meýil eden kişi...»

Hijriniň 80-nji ýylynda Kufede dünýä indi we hijriniň 150-nji ýylynda ahyrete göç eýledi. Ömrüniň ep-esli bölegini şu şäherde geçirdi. Kakasynyň käri bolan söwda-satyk bilen meşgullandy. Omar ibn Hureýs köçesinde meşhur dükany bardy. Wagtyň geçmegi bilen söwdasy oñdy, ulaldy, ýüpek dokma kärhanasyny edindi. Ýanynda köp sanly işçi işledi.

Düşnükli dili, güýcli logikasy bardy. Sesi gulaga ýakymlydy. Nurana ýüzli bugdaýreňk adamdy. Arassa geýinýärdi. Orta boýlydy. Yaşan döwründe mantykda we we söz sözlemekde ondan geçjek adam ýokdy. Zahyt, prinsipial, takwa müçtehitdi.

Ýüzüne seredende Alladan gorkýan adamdygyny bilip bolýardy.

Mal-baýlygy sadaka paýlamak üçin gazanardy. Paýlarda eserdeňligi elden bermän adamlary utandyrmazlyga jan ederdi. Söhbetinde birine pul berjek bolsa, märeke dagaýanca oña gitmezligi sargaýardy, ýanynda adam galmandan soñ bererdi. Eger sadakany öylere paýlajak bolsa, garaňkynyň düşerine, adamlaryň öýlerine ýygnanaryna garaşardy, tanalmazlygy üçinem ýüzüne-gözüne mata orardy, arkasynda göterip baryan azygyny öňünden belläp gaýdan öýleriň gapysynda goýup, yzyna gaýdardy. Wagtynyň hemmesi ybadata görä sazlanandy. Gündizlerine az-owlak uklardy, galan wagtlarynam ders we ybadat bilen geçirerdi.

* * *

Ömrüniň elli iki ýylyny emewi, on sekiz ýylyny-da abbasy häkimiýetiniň astynda geçirdi. Iki yslam döwletini gördü. Nämüçindir ikisi-de oňa zulum etdi. Ol ömrüniň hiç bir döwründe zalymlara dost bolmady. Her daýym emewilere baş galdyran Hezreti Alynyň nesliniň ýanynda ýer aldy. Olaryň emewilere we abbasylara garşy alyp barýan göreşlerini goldady. Zeýd ibn Alynyň 121-nji hijri ýylynda Hişam ibn Abdylmälige garşy başlan gozgalaňyny Allanyň Resulynyň Bedirdäki çykyşyna meñzetdi. Ondan nämüçin aç-açan Zeýd ibn Alynyň ýanynda ýer almandygy soralanda bolsa, şeýle diýdi: «Adamlaryň ony atalary ýaly ýeke goýmajaklaryny bilsedim, hökman onuň bilen bile jihat ederdim. Çünkü ol möminleriň hakyky ymamydyr. Özüm gönü goşulmasamam mal-baýlygym bilen oňa kömek etdim.»

* * *

Ymam Agzam emewileriň yslama wekilçilik etme hakynyň ýokdugyna ynanýandygy üçin gozgalaňçylara maddy taýdan goldady. Emma gozgalaňda gozgalaňyň üstünlik gazanyp bilmän, musulman ganynyň akmagyna sebäp boljakdygyny bilyändigi üçin gönü özi tolgunşyklara gatnaşmady. Muna garamazdan emewiler we abbasylar döwründe agyr gynamalary başdan geçirdi. Emewiler döwletiň garşysyna dörän wakalary ýatyşdurmaga ulamalary galkan edip ulanmak isleyärdi. Şonuň üçin emewiler Ymam Agzama ýokary wezipe bermek isleyärdiler. Kabul etmänsöň şol wagtyň emewi häkimi ony zyndana atdy, gamçylatdy. Her gamçy urulanda: «Ol-a entek emewi häkimiýetinde işlemek eken, metjidiň sütünlerini sana diýseler sanamaryn!» diýärdi. Belli bir wagta çenli zyndanda ýatyp, azatlyga çykansoň Mekgä gitdi (hijri 130-njy ýyl). Abbasy döwleti gurulýança şol ýerde yaşady, soňra Kufä dolanyp geldi.

* * *

Ebu Hanypa (r.a) Abbasy döwletiniň gurulmagyny uly şatlyk bilen garşylady. Ol edilen zorluk-sütemleriň soňuna

çykyljakdyyyna ynanyypdy. Ol abbasylara boýun sunýandygyny bildirenem bolsa, soňra olaryň hak ýolundan gyşarandygyny görüp, muny dillenenem özi boldy.

Sapak okadyp durka tema syýasy hadysalary düşündirmäge gezek gelende abbasylaryň Hezreti Alynyň (r.a) neberelerine edýän zulumy üçin jogap soramaga çekinenokdy. Edilen zulumlary näletläp, hak sözi haýkyrýardy.

Şoň üçin onuň her bir hereketini yzarlap, ony jezalandırmak üçin amatly pursatyň döremegine garaşýardylar. Baş kazynyň wezipesini teklip etdiler, emma ol mundan yüz dönderdi. Abbasylaryň sütemkärlikleri artdygyça gyra çekilýärdi, emma her bir ýagdaýda olary tankyt etmekdenem çeke durmaýardy.

Halkyňam zorluk-zuluma halys çydarlygy galmandy we Mosul halky gozgalaň turuzdy. Halyf Mansur gozgalañçylara beriljek jezalary ara alyp maslahatlaşmak üçin ulamalary köşge çagyrdy. Häkimine baş galdyran mosullylary öldürmegeniň kanunylygyny öne sürüp, ulamalaryňam bu karary oňlamaklaryny isleýärdi. Mejlisde munuň bilen hiç bir ýagdaýda ylalaşmaýandygyny aýdanam ýene Ebu Hanypa boldy.

Indi abbasy döwleti bir ýerde ýasawuly-çapawuly bar bolsa, ymamy yzarlatdyrýardy, onuň her aýdan sözi bellige alynyp, döwletiň degişli gulluklaryna ýetirilýärdi. Bütin bular bolup durka, ol söhbet halkalarynda we başga ýerlerde hakykaty sözlemekden birjigem gaýra durmaýardy...

* * *

Şunuň bilen baglansykylykda kabul etmejegini bilip duranam bolsalar, oňa täze gurlan Bagdat şäheriniň kazylygyny teklip etdiler. Ymam özüne hödürlenen wezipeden yüz dönderdi. Teklipden yüz dönderendigi üçinem zyndana atyldy. Halyf adamlaryny zyndana ugradyp, wezipäni kabul etse zyndandan boşatjakdyygyny we başga-da sylag-serpaýlary etjekdigini wada berdi. Emma Ebu Hanypa başky duran sözünden dänmedi. Şonuň üçin halyf ony her gün bazaryň ortasyna çykaryp, halkyň gözüniň alnynda on gamçy urulmagyny buýurdy. Bu ýagdaý on iki gün dowam etdi, jemi 120 gamçy uruldy. Şeýdibem Ymam Agzam

ahyrete göç eýleýäbcä zeýli zyndanda ýatmaly boldy. Onuň öljegini duýup seždä egilendigi we ruhuny seždede durka tabşyrandygy rowaýat edilýär...

* * *

Adamzat taryhynyň iň beýik ymamlaryndan biri bolan Ymam Agzam hezretleri ahyrete göç edende hijriniň 150-nji ýylydy. Bagdadyň gündogarynda eýelenmedik arassa ýer bolan Haýzuran gonamçylygyna jaýlamaklaryny wesýet etdi. Öte horlanypdy. Ybadatlar we Allanyň ýolunda arman-ýadaman eden işleri ony halys eredip taşlapdy.

Wezipeparazlar, ulamalar we döwlet ýolbaşçylary zorluk-sütemi yslamyň adyna kanunylaşdyryp bilmänlerinden soñ, bar ölçerini Ymam Agzamdan çykardylar. Köçeleriň ugrunda halkyň gözüniň alnynda gamçylandy, her dürlü myjabata uçrady. Sapak okatmagyna, fetwa bermegine päsgel berildi. Emma dözüminden, azmynden hiç zat ýitirmedи. Pyssy-pyjurlyklar, ýalan-ýaşryk töhmetler, pyrryldaklar badyny gaýtaryp bilmedi.

Zyndanda gamçy iýmegi bol-telki aýlykly döwlet işgäri bolmakdan ýeg gördü. Ömri görüş bilen geçdi. Ömrünü ylyma we ybadata bagışlady. Ýalançy dünýäde köprüden geçip barýan ötegçi ýaly ýaşady we görüşlerden doly ömrünü ahyrsoň şahadat bilen täçlendirdi.

Özüne teklip edilen baş kazylykdan we gaznanyň başlygy wezipesinden yüz döndermeginiň düýp sebäbi zalyň häkimiyetleriň golastynda yslama görä höküm çykaryp bilmezlikden gorkmagydy. Ol ahyretde beriljek jezadan su dünýäniň jezasyny saýlady...

Rebbim şayatlardan ýazsyn, enşalla!..

Salam we doga bilen...

Enes TARYM.

01.04.2019 ý. Taryhy makalalar